

Funktionsprogram för Grundskola

Inledning

Programmet består av inledande programbeskrivning, funktionskrav och råd ”att tänka på”. Programbeskrivningen ger förståelse och funktionskraven beskriver kvalitéer och egenskaper som ska uppnås i ny-, om- och tillbyggnadsprojekt. Programmet är en del av det underlag som ska användas vid beställning av byggnadsprojekt och ska säkerställa goda pedagogiska lokaler för ett långsiktigt bruk.

Skollokalerna behöver ge fysiska förutsättningar för trygghet och variation i arbetssätt. Lokalerna ska vara flexibla för att möta skolans olika behov, men även yteffektiva och vara hållbara över tid utifrån pedagogik, arbetssätt och elevförändringar.

Skolans lokaler fördelas på hemvister och gemensamma lokalresurser. I elevens hemvist finns de lokaler eleven är i behov av under största delen av skoldagen.

Stödmaterial till funktionsprogrammet utformas på så sätt så att det används som stöd i tolkningen av programmet och för uppföljning och erfarenhetsåterföring.

Uppdatering

Ändringar redovisas i utbildningsnämndens lokalförsörjningsplan. En första uppdatering av funktionsprogrammet sker i samband med lokalförsörjningsplanen för år 2016-2018 och innehåller följande ändringar (understrukna i denna version):

- I februari 2015 godkände utbildningsnämnden ett funktionsprogram för skolgårdar för att säkerställa goda utemiljöer. Funktionsprogrammet har nu inarbetats i ordinarie funktionsprogram.
- Klargörs att den inledande programbeskrivningen syftar till att ge förståelse och nya funktioner har innehåll från programbeskrivningens har förts in som funktioner (funktion AR:E:4 och AR:F:3).
- En genomlysning utifrån skolhälsans behov har genomförts och har inte resulterat i någon justering av funktionskraven, däremot av råd ”att tänka på”.

Funktioner

Funktionskraven beskriver vilka kvalitéer och egenskaper som ska uppnås. Funktionskraven utgår från fem parametrar som beskriver en skolas behov. Funktionerna är också fördelade under funktionsgrupper för att underlätta användningen av programmet. Inom parantes anges de bokstäver som tillsammans med löpnummer skapar en funktions unika identifikation.

Parametrar

- Trygghet (T)
Trygghet beskriver funktioner som bidrar till att verksamma i skolan ges kontroll över situationen och ges förutsättningar för trygghet. Det bidrar till trivsel och lugn och ger förutsättningar för inläring.
- Rörelser (R)
Rörelser beskriver de fysiska förflyttningar som utförs i skolmiljön och hur dessa påverkar och påverkas. Förflyttningarna utförs antingen av enskilda personer eller grupper av personer. Förflyttningarna kan även gälla exempelvis inredning och utrustning.
- Effektivitet (E)
Effektivitet beskriver graden av användbarhet och förutsättningar för att lokalerna ska används på rätt sätt. En effektiv skolmiljö bidrar till en väl fungerande arbetsmiljö och underlättar för de i skolan verksamma att uppnå goda resultat.
- Flexibilitet (F)
Flexibilitet belyser verksamhetens möjlighet att med små medel förändra och anpassa miljön.
- Omställbarhet (O)
Omställbarhet beskriver möjligheten till förändring över tid vid exempelvis förändrat antal elever eller ändrad användning.
- Särskilda parametrar för funktionsgruppen utomhusmiljö: Rumslighet och variation (RV), Vegetation (V), Aktivitet (A), Samlingsplatser (S), Element och material (EM), Kultur och idrott (KI).

Funktionsgrupper

- Entréförhållanden (EN)
- Kommunikation (KO)
- Arbete (AR)
- Avkoppling/rast (AV)
- Utomhusmiljö (UT)

Råd ”att tänka på”

Råd ”att tänka på” (ingår inte i nämndversionen av funktionsprogrammet) tillämpas utifrån de enskilda projektens förutsättningar, exempelvis tekniska och ekonomiska förutsättningar. Vanligtvis är förutsättningarna för att följa råd ”att tänka på” goda i ett nybyggnadsprojekt, men begränsade i ett ombyggnadsprojekt. I ett tillbyggnadsprojekt är det även nödvändigt att bedöma nyttoeffekten då en tillbyggnad är en komplettering till befintlig byggnad och därför kan vara mer eller mindre viktig. Råd ”att tänka på” är inte numrerade i angelägenhetsgrad.

Tillämpning

Funktionsprogrammet tillämpas under ett lokalärendes alla skeden, från planering till slutredovisning. Om funktionskrav på grund av exempelvis tekniska och ekonomiska förutsättningar inte kan eller bör uppfyllas så ska det dokumenteras på lämpligt sätt utifrån i vilket skede ärendet befinner sig. För att undvika onödiga utredningar är det viktigt att avvikelser skrivs in redan i beställningen. I utrednings- respektive förslagshandling ska framgå om avvikelser finns mot beställning. I skede då styrgrupp inrättats så sker dokumentation i styrgrupp.

Råd ”att tänka på” är inte tvingande, utan ska tillämpas utifrån varje enskilt byggnadsprojekts förutsättningar. Avvikelser behöver inte dokumenteras, men erfarenhetsåterföringen är ett viktigt inslag för att för att ta tillvara goda erfarenheter.

Myndighetskrav och stadens egna krav i form av policys och program redovisas inte i funktionsprogrammet. Dessa ska alltid inhämtas från ursprungskällan.

Merparten av de ny-, om- och tillbyggnader utbildningsnämnden beställer sker i fastigheter ägda av SISAB. SISAB har projekteringsanvisningar för olika teknikområden avseende byggnation. Anvisningarna är förtydligande av byggregler med hänsyn till erfarenhet av att bygga utbildningslokaler. Därutöver har SISAB referenser för många ämnesområden, exempelvis för

elevhälsan som är en praktisk och erfarenhetsmässig vägledning vid projektering. SISAB:s anvisningar och referenser ska säkerställa goda och långsiktiga bygg- och installationstekniska lösningar. I projekt med SISAB används systemet Byggvarubedömningen som säkerställer att bra material används. Användningen av Byggvarubedömningen säkerställer även att Stockholm stads miljöprogram avseende byggprodukter följs.

Stödmaterial

Stödmaterial publiceras på www.stockholm.se/funktionsprogram. Aktuellt stödmaterial är bland annat underlag för uppföljning och erfarenhetsåterföring i byggprojekt, lokalprogram för att bedöma ytbehov, inspirationskatalog med goda exempel från skolgårdar, kommunikationsplan och utbildningsmaterial.

Uppdatering

I stödmaterialen för uppföljning ingår möjlighet till erfarenhetsåterföring. En referensgrupp ska inrättas för att bedöma förslag till förändringar i funktionsprogrammet. Ändringar redovisas i utbildningsnämndens lokalförsörjningsplan.

Funktionsprogram

Skollokaler för framtidens lärande

Skollokaler är långsiktiga investeringar och nya skolor behöver klara såväl dagens som morgondagens organisatoriska och pedagogiska utmaningar. En viktig utgångspunkt för funktionsprogrammet är därför att skollokaler ska ge fysiska förutsättningar för trygghet och variation i arbetssätt. Lokalerna ska skapa ett maximalt utbyte mellan pedagoger och elever och stödja en skola organiserad i arbetslag. Lokalerna ska även möjliggöra ett effektivt utnyttjande av ytor där alla lokaler används under hela dagen.

Hemvist med variation av lärmiljöer

Hemvisten är den plats där eleverna tillbringar största delen av sin tid i skolan. Det är i hemvisten eleven ska känna sin tillhörighet. Hemvisten innehåller pedagogisk area i form av lärosalar, allrum och grupprum, kapprum, hygienutrymmen och personalarbetsplatser. Fritidshem och fritidsklubb ingår i hemvisten.

En skolas hemvister ska vara likvärdiga och innehålla en variation av rum som ger förutsättningar att skapa olika lärmiljöer. Variationen ska stödja de olika moment som finns i en undervisningssituation. Variationen ska ge förutsättningar att fånga elevers olika behov och utgöra ett stöd för elever med funktionshinder eller behov av individuellt stöd. Det ska även vara möjligt att ändra hemvisten i takt med att elever blir äldre. Det handlar om väggar, inredning, ljus och akustik som ger karaktär och känsla av tillhörighet.

Hemvisten ska ge förutsättningar för arbete såväl individuellt som i olika gruppstorlekar, både i tyst och mer öppen miljö. Lokalerna ska medge samling i 30-grupper samtidigt som flexibilitet ska finnas för att samlas i en större grupp för genomgång och arbete.

Flexibilitet

Arbete görs i olika gruppstorlekar. En drivkraft är användningen av personliga och mobila tekniska enheter och att teknik och tillämpning utvecklas. En annan drivkraft är möjligheten och behovet att dela upplevelser och arbete, inte minst med olika typer av projektioner. Tidsbundna scheman och klassen som organisatorisk struktur utmanas av nya digitala läromedel och arbetssätt. Med en ökad individualisering och med möjligheten att

arbeta med innehåll som inte är kopplat till en viss ålder eller årskurs blir organisationen mer flexibel. Med ökad möjlighet för eleverna att styra sitt arbete kommer både arbetstid och raster att bli en del av den ökade flexibiliteten.

Den bästa beredskapen för att möta framtida behov är att bygga flexibelt och möjliggöra variation. Viktiga förutsättningar är att skolans alla lokaler är användbara som pedagogisk yta och att de är flexibla i den betydelser att de tillåter olika organisationer och arbetssätt. Pedagogisk yta handlar inte enbart om kvadratmeter och inredningsbarhet, utan även om att ha tillgång till väggyta och volymer för projicering och gestaltning. Till flexibiliteten hör god tillgång till elanslutningar och möjlighet att enkelt ändra belysningen.

Plats för spontana eller planerade möten

Entréhallen tillsammans med skolans gemensamma funktioner är skolans centralpunkt, en plats för spontana eller planerade möten och för att upptäcka nya intressen och kunskaper. Specialsalar placeras med ingång från skolans entréhall eller i anslutning till entréhallen, tillsammans med övriga gemensamma funktioner som reception, expedition, mediatek/bibliotek, konferensrum och matsal. Specialsalar för praktiskt estetiska ämnen samlas och ges tillgång till gemensamma funktioner. En eller två hemvister kan med fördel ligga i anslutning till entréhallen för att underlätta användning efter skoltid. När så är tekniskt möjligt förläggs även idrotten i anslutning till entréhallen.

Inomhusmiljöns betydelse

Inomhusmiljön är av stor betydelse i skollokaler. Det är viktigt att beakta luftkvalitet, ljus, ljud och termiskt inomhusklimat i planeringen vid om- och nybyggnation. En annan viktig aspekt är val av byggprodukter. De ska vara kontrollerade ur miljö- och hälsoskyddssynpunkt.

Utomhusmiljöns betydelse

Barns och ungas utemiljöer ska vara trivsamma, hälsosamma, trygga, stimulerande och inbjuda till lek och rörelse. En välplanerad utemiljö ökar elevens möjligheter till social, motorisk och fysisk utveckling. Zoner bör planeras för samutnyttjande och innehålla flera funktioner. Utemiljön ska inbjuda till pedagogisk verksamhet.

EN ENTRÉFÖRHÅLLANDEN**EN:T TRYGGHET**

EN:T.1 **Funktion:** *En tydlig, överblickbar, trygg och välkomnande entré.*

EN:T.2 **Funktion:** *Hög tillgänglighet vid entréer och byggnaders huvudentréer ska vara fullt tillgängliga.*

EN:T.3 **Funktion:** *Lås och larmfunktioner på skolan ska utformas så att personal enkelt kan kontrollera att obehöriga inte kommer in i lokalerna.*

EN:R RÖRELSER

EN:R.1 **Funktion:** *Entréer och människor ska vara skyddade från väder och vind.*

EN:R.2 **Funktion:** *Dörrmiljöer ska utformas för att undvika trängsel.*

EN:E EFFEKTIVITET

EN:E.1 **Funktion:** *Entrén utformas så att det förhindras att smuts dras in i skolan.*

EN:F FLEXIBILITET

EN:F.1 **Funktion:** *Entrémiljöerna ska gå att anpassa till skolans olika behov och möjliggöra användning av skolans lokaler efter skoltid.*

EN:O OMSTÄLLBARHET

EN:O.1 **Funktion:** *Möjliggör för framtida förändring där delar av skolan upplåts till annan verksamhet.*

KO KOMMUNIKATION**KO:T TRYGGHET**

KO:T.1 Funktion: *Lokalerna ska vara överblickbara och lätta att orientera sig i.*

KO:T.2 Funktion: *Hög integritet i omklädningsrum och hygienutrymmen.*

KO:R RÖRELSER

KO:R.1 Funktion: *Lokalerna ska väcka intresse och nyfikenhet.*

KO:R.3 Funktion: *Lokalernas inplacering ska underlätta arbete för de som är verksamma på skolan och ge incitament för samverkan.*

KO:R.4 Funktion: *Lokalernas utformning ska ge tydliga signaler till kroppens sinnen.*

KO:E EFFEKTIVITET

KO:E.1 Funktion: *Kommunikationsvägar ska utgöra plats för informella möten, temporär undervisning och utställningar.*

KO:F FLEXIBILITET

KO:F.1 Funktion: *Alla ytor ska vara möjliga att använda för pedagogisk verksamhet.*

KO:O OMSTÄLLBARHET

KO:O.1 Funktion: *Alternativa kommunikationsvägar beaktas för att skolan ska kunna utökas eller delas upp eller minska sitt lokalbehov.*

AR ARBETE**AR:T TRYGGHET**

AR:T.1 **Funktion:** *Alla lokaler ska vara anpassade för ändamålet och säkerheten ska vid användning vara tryggad.*

AR:T.2 **Funktion:** *Hög städbarhet i alla utrymmen*

AR:T.3 **Funktion:** *Lokalernas utformning ska ge överblickbarhet.*

AR:T.4 **Funktion:** *Lokalerna ska skapa trygghet och tillhörighet.*

AR:R RÖRELSER

AR:R.1 **Funktion:** *Möjlighet till förflyttning utan att störa de som verkar i lokalerna.*

AR:R.2 **Funktion:** *Behovet av förflyttning inom skolan begränsas.*

AR:E EFFEKTIVITET

AR:E.1 **Funktion:** *Specialsalar utformas för ett effektivt nyttjande där även andra ämnen kan nyttja salen.*

AR:E.2 **Funktion:** *Ämnena slöjd, teknik, musik och bild samlas och ges tillgång till gemensam pedagogisk yta.*

AR:E.3 **Funktion:** *Driftsfunktioner ska vara lätta att nå och det ska inte vara svårt för personalen att kunna åtgärda enkla problem.*

AR:E.4 **Funktion:** *En skolas hemvister ska vara likvärdiga och innehålla en variation av rum som ger förutsättningar att skapa olika lärmiljöer.*

AR:F FLEXIBILITET

AR:F.1 **Funktion:** *Arbetslokaler ska erbjuda en hög grad av föränderlighet.*

AR:F.2 **Funktion:** *Lokalerna ska möta elever och personals behov genom att erbjuda variation i ljud och ljusmiljö.*

AR:F.3 **Funktion:** *I hemvisten ska lokalerna medge samling i 30-grupper samtidigt som flexibilitet ska finnas för att samlas i en större grupp för genomgång och arbete.*

AR:O OMSTÄLLBARHET

AR:O.1 **Funktion:** *Bärande väggar, stommar och schakt ska utformas så att framtida planlösningar inte begränsas.*

AV AVKOPPLING/RAST

AV:T TRYGGHET

AV:T.1 **Funktion:** *Fastigheten ska utformas så att det ger elever och personal en känsla av tillhörighet och hemtrevnad.*

AV:R RÖRELSER

AV:R.1 **Funktion:** *Personal- och elevflöden ska kunna ske utan att det skapar friktion.*

AV:E EFFEKTIVITET

AV:E.1 **Funktion:** *Så många av skolans lokaler som möjligt ska kunna användas av så många intressenter som möjligt.*AV:E.2 **Funktion:** *Plats för avskildhet och möten*

AV:F FLEXIBILITET

AV:F.1 **Funktion:** *Generella planlösningar och öppna ytor anpassade för att genom förändrad inredning möjliggöra anpassning till nya behov.*AV:F.2 **Funktion** *Välplacerade och väl dimensionerade installationer*

AV:O OMSTÄLLBARHET

AV:O.1 **Funktion:** *Vid behov av förändrad användning av lokalerna ska dessa kunna ändras.*

UT	UTOMHUSMILJÖ
UT:T	TRYGGHET
UT:T.1	Funktion: <i>Hämtning och lämning ska vara säker.</i>
UT:T.2	Funktion: <i>Varutransporter till verksamheten ska vara möjliga att utföra med hög säkerhet.</i>
UT:T.3	Funktion: <i>Skyltning ska underlätta att hitta rätt och tydligt visa skolans namn.</i>
UT:T.4	Funktion: <i>Ljusmiljön ska bidra till en trygg utomhusmiljö.</i>
UT:T.5	Funktion: <i>Skolgården ska skapa tillhörighet och påvisa att den tillhör skolan.</i>
UT:T.6	Funktion: <i>Den yttre miljön ska vara tillgänglig för alla.</i>
UT:R	RÖRELSER
UT:R.1	Funktion: <i>Utomhusmiljön ska stimulera rörelser av olika slag.</i>
UT:R.2	Funktion: <i>Rastverksamhet ska kunna pågå utan att störa undervisningen.</i>
UT:E	EFFEKTIVITET
UT:E.1	Funktion: <i>Skolgården ska locka <u>alla</u> elever oavsett ålder till fysisk aktivitet och inbjuda till pedagogisk verksamhet.</i>
UT:E.2	Funktion: <i>Utomhusmiljöns zoner planeras för samutnyttjande.</i>
UT:E.3	Funktion: <i>Möjlighet till effektiv skötsel och underhåll.</i>
UT:F	FLEXIBILITET
UT:F.1	Funktion: <i>Tillgång till säker förvaring.</i>
UT:F.2	Funktion: <i>Möjlighet till tillfällig etablering och tillfälliga evenemang.</i>
UT:F.3	Funktion: <i>Möjlighet för skolans pedagogiska verksamhet att bedrivas utomhus.</i>
UT:O	OMSTÄLLBARHET
UT:O.1	Funktion: <i>Skolfastigheten planeras för att klara elevantalsförändringar.</i>

UT:RV RUMSLIGHET OCH VARIATION

UT:RV.1 **Funktion:** *Gårdens utemiljö ska delas upp i zoner för olika typer av aktivitet.*

UT:RV.2 **Funktion:** *Möjlighet för vila och avkoppling ska finnas.*

UT:RV.3 **Funktion:** *Den yttremiljön ska ge möjlighet att öva motorik.*

UT:RV.4 **Funktion:** *Ge förutsättningar för utomhuspedagogik.*

UT:RV.5 **Funktion:** *Möjlighet till förändring och inflytande.*

UT:V VEGETATION

UT:V.1 **Funktion:** *Bevara eller skapa grönska och olika terrängförhållanden.*

UT:V.2 **Funktion:** *Möjligt att följa årstidsväxlingar.*

UT:A AKTIVITET

UT:A.1 **Funktion:** *Utemiljön ska främja hälsa, samvaro samt personlig och social utveckling.*

UT:S SAMLINGSPLATSER

UT:S.1 **Funktion:** *Det ska vara möjligt att samlas utomhus.*

UT:S.2 **Funktion:** *På skolgården ska det finnas sittplatser och plats för lek i såväl soliga som skuggiga lägen.*

UT:S.3 **Funktion:** *Skolgården ska ha tillräckligt med goda sittmöjligheter för både stora och små.*

UT:EM ELEMENT OCH MATERIAL

UT:EM.1 **Funktion:** *Funktionella väl genomtänkta material ska användas.*

UT:EM.2 **Funktion:** *Kompensera liten friyta med ett kvalitativt innehåll*

UT:KI KULTUR OCH IDROTT

UT:KI.1 **Funktion:** *Skolgården ska vara en arena för estetisk verksamhet.*

UT:KI.2 **Funktion:** *Skolgården ska vara en arena för idrott, lek och rörelse.*